

Jan Borleffs

vice-decaan onderwijs en opleiding,
UMC Groningen

Walter van den Broek

opleidingsdirecteur, Erasmus MC,
Rotterdam

Jacqueline de Graaf

opleidingsdirecteur medisch-
specialistische vervolgopleidingen,
Radboudumc, Nijmegen

Maas Jan Heineman

lid raad van bestuur AMC,
Amsterdam

EEN OUD PLAN MAAKT DE BEOOGDE INKORTING VAN DE VERVOLGOPLEIDING MOGELIJK

Het schakeljaar uit de mottenballen

Geneeskundestudenten kunnen het laatste jaar van hun opleiding benutten om alvast kennis te maken met hun latere specialisme. Op die manier kan de vervolgopleiding korter. Een dergelijk schakeljaar vereist voorbereiding en aanpassing op velerlei gebied.

Onlangs kondigden de minister van VWS en de verschillende koepels in de zorg aan een akkoord te hebben bereikt over een bezuiniging in de medisch-specialistische vervolgopleiding van 218 miljoen euro. Overheid, ziekenhuizen, ggz-instellingen, Raad Opleiding OMS, Jonge Orde/LVAG en CGS kwamen overeen dat die bezuiniging wordt bereikt door het aantal instroomplaatsen voor aiossen te beperken, een generieke korting op de beschikbaarheidsbijdrage per aios en een verkorting van de opleidingsduur. Bij dit laatste is het uitgangspunt dat 80 procent van de aiossen in 2022 een opleidingsduur heeft die een halfjaar korter is dan de huidige norm daarvoor. Die verkorting kan op meer manieren

worden bereikt: een aios kan een gemiddeld snellere competentieontwikkeling doormaken tijdens de opleiding, zodat het beoogde eindniveau eerder wordt bereikt. Een aios kan echter ook de verkorting in de beginfase van de opleiding krijgen op basis van eerder verworven competenties. Bijvoorbeeld doordat de aios een aantal jaren anios is geweest, voorafgaand aan de opleiding een promotietraject heeft doorlopen of doordat de aios als student in de basisopleiding een ontwikkeling heeft doorgemaakt die past bij de vereiste competentieontwikkeling van een beginnende aios. Dit laatste moet vorm krijgen in het zogeheten schakeljaar. En daarmee is het plan voor een schakeljaar terug van weggeweest.

Onderste bureaulade

Al in 2002 werd in het rapport 'De arts van straks' een pleidooi gehouden voor de inrichting van een schakeljaar.¹ Ofschoon het met veel lof werd ontvangen, waren er vele belemmeringen om het ook uit te voeren. Daardoor kwam dit mooie rapport al snel terecht in de spreekwoordelijke onderste lade van het bureau. Maar daar is het nu weer uitgehaald! De tijden zijn veranderd en wel of niet ingegeven door voortschrijdend inzicht of economische motieven bevindt de nieuwe regeling van het CGS om verkorting van de opleiding mogelijk te maken op basis van eerder verworven competenties zich nu in de laatste adviesronde. En dat biedt

nieuwe kansen voor het schakeljaar en het opleidingscontinuüm.

Voortgang

Inmiddels is een landelijke projectgroep gestart met daarin vertegenwoordigd alle partijen die belang hebben bij een succesvolle implementatie van het schakeljaar. De belangrijkste taken van deze projectgroep zijn het ondersteunen van de verschillende umc's en hun Onderwijs- en Opleidingsregio's (OOR's) bij het ontwikkelen en uitvoeren van het schakeljaar, het monitoren van de voortgang daarbij en het zorg dragen voor het uitwisselen van best practices.² Om het effect van het schakeljaar te beoordelen is een aparte onderzoeksgroep ingesteld. Deze onderzoeksgroep zal niet alleen het proces van de invoering van het schakeljaar evalueren, maar vooral ook de effecten op de kwaliteit van de basis- en vervolgopleiding onderzoeken. Belangrijke voorwaarde is dat het schakeljaar geen nadelige invloed mag hebben op de kwaliteit van de basisopleiding en de vervolgopleiding.

De student wordt
beschouwd als
'bekwaam maar
nog niet bevoegd'

Nieuw jasje

De inzet is nu om op korte termijn het schakeljaar te ontwikkelen en in te voeren in de onderwijs- en opleidingsprogramma's van de umc's en de bijbehorende OOR's. De bedoeling is dat in de loop van 2014 de eerste studenten een 'schakeljaar in een nieuw jasje' volgen. Vanaf 2015 moeten deze schakeljaarstudenten dan na hun artsexamen als aios in de vervolgopleiding instromen. De landelijke projectgroep heeft voor de het schakeljaar de volgende uitgangspunten gekozen.

Structuur

Het schakeljaar dient te bestaan uit een semiartsstage en een wetenschapsstage. In de curricula van de meeste umc's zijn deze ingrediënten al aanwezig. Veel studenten zijn in hun laatste jaar als 'semi-arts' of 'oudste co' werkzaam alsof zij een beginnende aios zijn waarbij integratie van de zeven

CanMeds-rollen centraal staat. De student wordt met goede supervisie beschouwd als 'bekwaam maar nog niet bevoegd'.

Invoering

Het programma kan disciplinegericht of breed zijn. Disciplinegericht wil zeggen dat het gaat om de ontwikkeling van competenties in de context van een specifiek specialisme; breed betekent dat de focus ligt op een competentieontwikkeling die in meerdere vervolgopleidingen tot verkorting van de opleidingsduur kan leiden. Zo'n breed schakeljaar kan een beschouwend, snijdend of ondersteunend profiel hebben. Leerdoelen, beoogde competenties en de wijze van toetsing moeten worden beschreven in een opleidingsprogramma voor de schakeljaarstudent. In alle gevallen moeten die niet alleen passen bij de vereiste competentieontwikkeling in de vervolgopleiding, maar ook bij de eindtermen van de geneeskundeopleiding zoals die in Raamplan 2009 zijn beschreven.

Sollicitatie en selectie

Als het schakeljaar het voorportaal voor de vervolgopleiding is, moet een student dan solliciteren bij de (umc en regionale) vervolgopleiders voor het schakeljaar? De

HOLLANDSE HOOGTE

projectgroep wil daar geen landelijke en uniforme afspraken over maken. In de huidige praktijk staan vaak plaatsen voor semiartsstages open voor alle studenten en solliciteert een deel van hen al tijdens hun laatste jaar succesvol voor een opleidingsplaats en is er een in tijd bijna naadloze aansluiting tussen basis- en vervolgopleiding.³ Zij nemen dan deel aan de reguliere, vaak regionale sollicitatieronde. Het enige wat dan moet veranderen is dat een sollicitant die een schakeljaar heeft doorlopen de toezegging krijgt dat verkorting van de vervolgo-

opleiding zal worden aangevraagd bij voldoende functioneren. Een alternatief is dat er aparte sollicitatierondes voor studenten voorafgaand aan het schakeljaar plaatsvinden. In dat geval solliciteert de student voor een plaats in het schakeljaar met daaraan gekoppeld een gegarandeerde opleidingsplaats bij voldoende functioneren. De eerste ervaringen met deze aparte sollicitatieprocedure zijn gunstig en lijken een zeer gemotiveerde groep studenten aan te spreken. De precieze effecten zullen later tijdens een evaluatie aan het licht komen.

Wie is verantwoordelijk?

Het schakeljaar is onderdeel van de basisopleiding en dat betekent dat umc's en universiteiten samen met hun affiliatie-ziekenhuizen in de OOR verantwoordelijk zijn voor het programma en de kwaliteit van het schakeljaar. Vanwege de sterke link met de vervolgopleiding zijn opleiders van de vervolgopleiding in de umc's en de OOR's er echter verantwoordelijk voor dat naast de Raamplan-eindtermen een additionele competentieontwikkeling in het schakeljaar plaatsvindt die verkorting van de vervolgopleiding realistisch maakt. Opleidingsdirecteuren en vervolgopleiders in umc en regiopartners moeten dus nauw samenwerken.

Iedere student een schakeljaar?

Het door alle partijen toegezegde beleid om ervoor te zorgen dat op termijn 80 procent van de aiossen een halfjaar verkorting krijgt in de vervolgopleiding, betekent niet dat iedere aios via een schakeljaar de vervolgopleiding in moet gaan. Er zijn immers verschillende manieren om een snellere competentieontwikkeling te bereiken en daarmee bij te dragen aan de doelmatigheid – bijvoorbeeld door werkervaring als anios of promovendus of een snelle competentieontwikkeling tijdens de opleiding.

Verplicht of vrijwillig?

Voor het schakeljaar als een onderwijsvernieuwing is draagvlak en enthousiasme van opleiders nodig. Daarbij past een bottom-up benadering waarbij opleiders uitgenodigd worden deel te nemen aan dit project. Een hopelijk succesvolle implementatie van het schakeljaar kan aarzelende opleiders over de streep trekken.

Verkorting in alle specialismen?

Een van de randvoorwaarden voor de verkorting van de vervolgopleiding is dat deze niet onder EU-norm komt.⁴ Dat betekent dat er opleidingen zijn waar geen ruimte voor verkorting is (o.a. huisartsgeneeskunde en sociale geneeskunde). Bij deze specialismen kan het schakeljaar bijdragen aan een 'verlenging' en daarmee kwaliteitsverbetering van de opleiding. Alle andere opleidingen blijven met een verkorting van (maximaal) een halfjaar ruim boven de minimale opleidingsduur van de EU-richtlijn.

PRAKTIJKPERIKEL

ONVERANTWOORD

Mevrouw B. is een 80-jarige goedlachse dame met veel lichamelijke mankementen, die nog zelfstandig thuis woont. Ze wordt in het weekeinde op de SEH gezien wegens een val na toiletbezoek, waarbij ze een forse hoofdwond heeft opgelopen.

Nadat breuken en ernstige bloedingen zijn uitgesloten komt ze thuis. Hier valt ze vervolgens weer drie keer op één dag. Haar kinderen zijn betrokken, durven moeder niet alleen te laten, maar kunnen haar, wegens eigen werkzaamheden, niet 24 uur per dag verzorgen.

Ik zie een dame met een fors uitgezakt brilhematoom, waardoor haar linker-oog praktisch dicht zit. Ze loopt door kneuzingen voorover en instabiel. Mijn inschatting is dat mevrouw opgenomen moet worden op de wijkziekenboeg, om te ondersteunen bij toiletgang/aankleden/douchen.

Helaas blijkt dit niet meer te kunnen. De somatische aandoeningen van mevrouw leveren een zzp-3-indicatie op, maar voor opname op de wijkziekenboeg is tegenwoordig een zzp 4 vereist. Het verschil zit in de eigen regiefunctie, ofwel functioneert mevrouw cognitief goed of aantoonbaar niet. Tevens blijkt het aantal wijkziekenboegbedden in de regio gedecimeerd wegens de strengere eisen voor indicatie.

Gelukkig is mevrouw na minstens twintig telefoontjes over en weer op een noodbed in het verpleeghuis beland, waar de zorg duurdert en uitgebreider dan nodig is. De vraag is hoe wij als huisartsen, toenemend verantwoordelijk voor onze extramurale oudere patiënten, verantwoorde zorg kunnen blijven leveren, als wij onze oudere patiënt met somatisch lijden niet goed kunnen onderbrengen.

Heeft u ook een perikel?

Stuur uw verhaal naar redactie@medischcontact.nl

Toetsing

Om goed te kunnen beoordelen of de eerder verworven competenties passen bij de beoogde competentieontwikkeling moet niet alleen het vereiste niveau daarvan worden beschreven, maar ook de wijze waarop zal worden getoetst. Bij de gewijzigde regelgeving die het CGS over de eerder verworven competenties voorbereidt, wordt voorgesteld in de loop van de eerste twee opleidingsjaren een toetsmoment op te nemen waarop wordt beoordeeld door de opleider of de aangevraagde verkorting ook daadwerkelijk kan worden verleend.

Nuttig instrument

De invoering van het schakeljaar past bij het competentiegericht opleiden. De beginnende aios heeft in veel gevallen

in de basisopleiding al een behoorlijke inhoudelijke bagage gekregen die in de vervolgopleiding op deze wijze (h)erkend en benut kan worden. Hiermee is het schakeljaar een nuttig instrument om de doelmatigheid van het opleidingscontinuüm te vergroten. ■

contact

j.c.c.borleffs@umcg.nl
cc: redactie@medischcontact.nl

Geen belangenverstrengeling gemeld

web

Een artikel over het schakeljaar in het nieuwste nummer van Arts in Spe en meer artikelen over de opleiding vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen. Daar vindt u ook de complete lijst met leden van de projectgroep schakeljaar.